20

Α! Ω!

EXERCITATIO MEDICA PRACTICA DE FEBRE PETECHIALI ſeu PURPURATA,

Quam

Gratioſiſſimæ Facultatis Medicæ Conſenſu,

SUB PRÆSIDIO

DN. GEORGII ERNESTI STAHLII, Med. Doct.

Publicæ Philiatrorum disquiſitioni ſubmittit

A. & R.

JOH. GODOFREDUS SCHUKIUS PLAVIA VARISCUS,

ad d. Januar. MDCLXXXV.

in Auditorio MEDICORUM.

JENÆ,
Literis JOH. DAV. WERTHERI.

Q. D. B. V.

Benevolo Lectori

S. P.

INter varia Febrium producta morboſa & ſymptomatica, duo præcipuè & Medicos & Ægrotos dubios habent, *Exanthemata & Malignitas.* Medicos quidem dubia exercet quæſtio: Quænam ſit peculiaris illa Humorum qualitas, ob quam, licet craſſi ac ſalſi, ac proinde, ordinario Naturæ curſu, per alvum & urinam potiùs ejiciendi, ad ſuperficiem corporis propellantur, & ibidem modò *variolas:* modò Exanthemata illa, quas aliqui *Purpuram albam*, den Frieſſel/ vocant: modò denique *Bubones & Anthraces* forment? De *Morbillis* enim & *Petechiis* res paulò clarior videtur. Nec minor de *Malignitate* incertitudo, quam alius à ſimilitudine effectuum, per *virus* & venenoſitatem: alius ab effectibus ipſis, per ſubſtantiam toti naturæ contrariam: alius à modo eſſendi communi, per *tenue miaſma*, & ſummè activum effluvium: à propriâ verò ſui eſſentiâ (& in quonam reſpectiva illa cum Natura & Machina Humana contrarietas mutua conſiſtat) nemo deſcribit. Neque deſcribere poteſt, cum ſenſum ſub hac eſſentia fugiat, & non niſi per effectum ſeſe prodat, non immediatum, ſed mediatum; unde Veteres, priſcâ virtute & fide,

ingenuè confeſſi ſunt ejus *Qualitatem* ſibi *occultam* eſſe, Socraticâ Sapientiâ & hîc nihil ſcire Humanitatem, agnoſcentes.

Interim licet deciſio harum quæſtionum, ſolida & ſufficiens hactenus deſideretur; Quia tamen hæc accidentia Aegrotos validè torquent, & ſæpè de vitâ dubios reddunt: Donec reperiatur manifeſta qualitas, ſcrupuloſiſſimi etiam conſentiunt, quod dubiis exiſtentibus à priori remediis, illa, quæ à poſteriori per Experientiam & obſervationes, conſtanter & firmiter, proficua fuerunt, ſollicitè adminiſtrentur.

Hâc ſanè Methodo de *Peſte & Febribus peſtilentibus* multa nobilia proſtant tùm Privata Scripta, tùm Facultatum & Collegiorum publica Reſponſa & Conſilia, quæ ex obſervationibus partim propriis, partim alienis fide dignis, *judiciosè* ſelectis & collatis, reſultant, easque pro fundamento ſupponunt.

Ex hoc eodem ſtructam vides L. B. hanc quoque de FEBRI PETECHIALI Diſſertationem, in quâ ſi deciſionem memoratarum Quæſtionum quæris, invidiam nobis facis, majora de nobis ſperando, quam totum Medicinæ ævum hactenus ferre potuerit; ſi exigis, iniquus es. Si verò reliquam Theſium harum firmitatem ſcrutari libuerit, ex propria prudenti, aut collata plurium Expertorum prudentium Obſervatorum, Experientiâ, Practicus, aut ex Practicis, liberè arbitrare.

DEUS autem TER-OPTIMUS TER-MAXIMUS, qui ſolus & vulnerat & ſanat, poſteriori tamen huic operi, Medicos tanquam Medios adhibere non dedignatur, in hoc noſtro propoſito clementiſſimè nobis adſiſtat, ut tum præſentem, graviſſimam ſanè, ab ipſo immitti ſolitam plagam, tum conceſſam ejus congruam deligationem & delinitionem,

nem, præcipuè in Sancti NOMINIS ejus & Formidinem & Gloriam, decenter exprimamus.

PARS I. THEORETICA.

SECTIO I. HISTORIA MORBI.

CAP. I.

Morbi Eſſentia.

FEBRIS PETECHIALIS alias *Purpurata*, *Peticula*, *Puncticula*. Tralalitius ferè, frequenter tamen per ſe quoque exſurgens eſt morbus, & appellationem hanc ſpecificam accepit, *Purpuratæ*, *à maculis* purpureis, interdum nigricantibus & lividis, quæ quia communiter *morſus pulicum* veſtigia (excepto tamen horum Centrali puncto) referunt, ab Italis *Pedechie*, corruptè Petechie, & Peticulæ potiùs *Pediculæ* latinè, appellatæ ſunt. Germani vocamus **das Fleck-Fieber/ Pedecken.**

Non occurrit ſimilis nominis diverſus Eſſentiâ affectus; Maculoſæ quidem malignæ febres, in Praxi non raró obſervantur in puerperis, præcipuè ſcorbuto, & maculis ſcorbuticis purpureis aliàs chronicè obnoxiis, à Lochiorum ſuppreſſione, quæ tamen à præſenti noſtrâ tùm protuberantiâ, quâ hæ carent, tùm gradu malignitatis, tùm contagio, & ipsâ causâ, differunt; in iſtis enim Ecthymata illa potiùs ſunt tenuiſſima quædam portio ſtagnantis impetuoſè Ichoroſi Lochiorum Sanguinis, In noſtra verò, aliud longè, quod infra patebit; Cæterùm has Febres, *Purpuram Puerperarum*, appellare ſolemus.

Pedechiali autem Febre correpti alii manifeſtè febricitant *ab ipſo initio*, alii minus quidem vel calorem vel frigus ſentiunt, aut ulla notabilia in pulſu vel urina febrilis æſtûs ſigna exhibent, tantò impetuoſius verò incrementa tale initium ſumit, & calorem ſanguinis intenſum, *pulſu*, *habitus corporis æſtu*, & *ſiti magnâ*, prodit.

Neque hic calor toto morbi decurſu ad naturalem usque teporem remittit, ſed ſolo gradu; *ſemper tamen præternaturali*, variat: Si verò illud contingat, citra ægri euphoriam, quin, potiùs cum deterioratione graviſſimâ, in mentem veniet Hermocrates ille apud Hippocr. 3. Epidemiorum Sect. 1. ægr. 2. qui à die 20. ad 24. à febre immunis apparuit, 26. interivit.

Hâc ipsâ verò *continuitate* Caloris, tùm corrumpentis tùm depaſcentis, diu affligere morbus hic non poteſt, ſed breviori temporis ſpatio aut ſuperari debet, aut ſuperat: Prioris initium frequenter *quarto* natura facit; debilior, aut ſi paucior ſit materia, *ſeptimo:* ultra hunc ubi differtur eluctatio & excuſſio, in ancipiti ſpes eſt, ſi reliquùm debilitetur æger.

Summè enim ſanguinis ſubſtantiæ, (& eo ipſo Animæ actionibus, quas hoc Nobiliſſimo organo præſtare debet,) nec raro hujus medio, ſolidis quoque partibus, quæ illo multo & tenui perluuntur, ſummè infeſta eſt *cauſa* hujus *morbi ſpecifica*, unde tàm varias, atroces omnes, & vitam periclitantes, turbas, in corporis Oeconomiâ tum vitali tum animali concitat, ut ipſa ſæpè Ratio ad illas horreat, & in diverſa rapiatur. Nec talia ſaltem concitat, ſed & *plura & gradu graviori*, quàm in aliis plurimis cœterum ſub eodem genere, *Malignitate*, comprehenſis morbis, vel tot vel tanta occurrunt, *Peſte* propriiſſimè ſic dictâ exceptâ, ad quam hæcFebris proximè accedit, & in eandem frequenter concedit, ità quidem ut raro ulla Peſtis invaleſcat, quin in diverſis ſubjectis hanc febrem vel *comitem vel vicariam*, unà ſecum circumducat, *vel præceſſorem* habuerit.

Nec verò otioſum & ſterile, ſed ſummè fœcundum eſt hoc malum, & in longum latumque *diſſeminatur & propagatur*, unde vix decimus quiſque impunè ægris converſatur, aut veſtes, lectum, aliaque halitu, aut ſalivali ipſorum humiditate, inquinata, in uſum ſuum trahit, quin eundem morbum in ſe quoque propaget, præcipuè ſi ſcorbuticâ floridiori, & acriori Cacochymia, aut recenti timore & horrore, ſeſe præ diſpoſitum malo ſeminio offerat.

Si

Si verò actu obſidens morbus, vel Naturæ conſtantioris impetu, vel Medicamentorum directo aut indirecto occurſu, enervetur & ejiciatur, *quarto, quinto, aut ſeptimo die, cauſa morbi continens* cum tranſpiratione inſenſibili, aut ſudore ſenſibili, ad cutem ejicitur, ubi *maculas roſeas, modò ſaturatè purpureas ad nigredinem quaſi obſcuritate declinantes, modò lividas* format; easque jam paucas & magnas latè diffuſas, jam multas minores. Totum quidem Corpus ſæpè ſparſim obſident, frequentiùs tamen. ad minimum frequentiores, plures, & ſaturatiores, *in pectore, Cervice ac dorſo, & Lumbis* apparent. Tum verô, ſi circa *Diætam & res non-naturales* bene ſe gerat æger, expulſæ maculæ pededentim ſequentium dierum ſpatio palleſcunt & evaneſcunt, *cum vel ſine pruritu, ſquameſcentiâ cuticulæ, aut puſtulis interdum efformatis, &* ita feliciter ſolvitur morbus. Quando autem vel *paucæ* expelluntur, morbo tamen magno; vel expulſæ *citò retrocedunt*, aut *livido, nigricanteque* colore apparent, aut *ſymptomaticè*, i. e. vacuis aliàs diebus, aut nimis citò, ipſo tertio v. g. extruduntur, ob intempeſtivas naturæ fatigationes, & gravis irritationis ſuſpicionem, communiter aut extremè anceps, aut funeſtus eventus ſubſeqvuntur.

Hæc omnia rectè colliguntur ſummariter in talem ordinem: FEBRIS PETECHIALIS ſeu PURPURATA *eſt morbus intemperiei calidæ continuus, acutus, malignus & ſubinde peſtilens, ac contagioſus, efflorescentias cutaneas macularum rubrarum facie, pulicum morſus ſimilitudine, criticè excludens.*

Cap. II.

Morbi accidentalia ſeu Symptomata communia.

S*ymptomata* in hoc morbo, quæ cum aliis communia habet, ſunt vel *Febris abſolutæ, vel malignæ,* accidentia. Cum verò *Symptomata* nihil aliud ſint, quàm *læſiones actionum*; actiones ſub triplici claſſe *vitalium Animalium*, & *Rationalium* compre-

prehendi ſoleant: ad harum ordinem, pleraſq́ue, quæ in noſtro affectu vitiari ſolent recenſebimus.

In *Vitali* itaque primus eſt *Pulſus frequens*, celer, & quantumcunque fortis. Licet enim *ſub initium* non rarò planè naturalis appareat, illa tamen malefida eſt morbi latitatio, & increſcente atque ſtante eodem, facilè mutatur, niſi ſumma ſit malignitas. *Intermittens* in graviori malo, & ancipiti, occurrit, aut ubi quis dolor gravior decumbentem urget.

Reſpiratio brevis & frequens: Interdum, præcipuè ſi vel malè excludantur, vel excluſa retrocedant Stigmata, *difficilis, anheloſa.*

Appetitus proſtatus, & ſubinde non modò non petens, ſed faſtidiens alimenta. *Sitis* verò intenſa, modò cum intensâ febre, modò citra eandem: Corporis habitus *emarceſcentia*, das Fleiſch fällt hinweg/ der Krancke nimmt ab. *Alvus* frequentius adſtringitur, interdum in fluxum concitatur, labaſcente naturæ conſtantiâ. *Tranſpiratio* non rarò valdè imminuitur, ut alias quoque in ſudorem pronis, nullus emanet. *Deglutitionis* quoque Inſtrumenta, & horum limina, *fauces*, ubi magnus eſt *æſtus*, exſiccantur, inflammantur; accedit *oris ſiccitas, linguæ aſperitas, cruſta & vitioſus color, ſaliva glutinoſa.*

Ex *Animalibus* actionibus *Motus vitalis* & voluntarius, primo læditur *laſſitudine*; ſecundò *alienatione*, ut citra voluntatis concurſum, & contra ordinem non rarò fiat. Hoc quidem in Interioribus corporis partibus unde *Vomitus, Colicæ, Diarrhææ, Singultus, Cardialgiæ*: illud in exterioribus, artubusq́ue, unde *motus convulſivi*, præcipuè in minorennibus aliàs malo obnoxiis. Cœterùm ipſa quoque *Jectigatio & inquietudo* multum exercet ægros. Obſervata quoque à maculis in brachio denudato retrocedentibus, membri *Paralyſis*. Senſus *Tactus* præcipuè patitur innominato & univerſali quodam *dolore*, es thut ihnen alles wehe/aut particulari tenſivo, vago: vel acuto & lancinante fixo, inprimis *Capitis*: *Viſus* præſertim in graviori malo & imminentibus convulſionibus, colores oculis obverſantes concipit; oculi ipſi *torvi*, *protuberantes*, *fero-*

feroces, deliria antecedunt: *Sicci* verò & *nitidi ſeu ſplendentes* in magno *æſtu* apparent. *Guſtus* circa ſapores non rarò fallitur, ut inſipida, amara, tetra, pronunciet, quæ talia non ſunt.

Alterativa quoque ſenſoriorum & ſenſitivi Principii refectio, *Somnus*, vel nullus eſt, vel laborioſus, jactabundus, & ſomniis modô fatigantibus modò horridis plenus. *Vigiliis* verò continuis & inquietis plurimum inquietantur hi ægri, quæ æſtu & jectigationibus continuè foventur.

Imò ipſa *Rationalis facultas* plurimum in his affectibus patitur; modò *moralibus erroribus*, triſtitia, ſollicitudine, & omni morbo triſtiori, *metu & formidine mortis*: modò *Phyſicis* interverſionibus, *Deliriis* plus minus violentis.

SECTIO II. PATHOLOGICA
In Cauſas dictorum inquirens.

HIſtoriam Morbi hactenus abſolvimus; Proximum eſt, ut rationem ſucceſſivarum illarum mutationum, quales vel in morbo, vel cum morbo evenire diximus quantâ poteſt probabilitate, reddamus, i. e. in cauſalis dependentiæ ordinem ſingula diſponamus. Bonâ tamen omnium Lectorum pace fieri poſſe auguramur, ut *morbi* præcipuè cauſis intenti, *ſymptomatum communium* rationes prolixiores tantò minùs moremur, quantò faciliùs illæ partim ad ipſius morbi cauſarum normam, partim ad obvias cauſalitates ſpecialiores, referuntur, & *in omnium propemodum Febrium Hiſtoriis prolixè deductæ reperiuntur.*

In ipſo itaque *morbo* noſtro conſiderari meretur *Cauſa Efficiens*: *Subjectum*: utriusque *activitas*, ſeu *actio*, & *Receptivitas ſive Reactio*: & inde reſultans *Effectus*.

EFFICIENS eſt I. PROXIMA & IMMEDIATA, *ſubſtantia toti naturæ contraria*; (incertum verò ob quamnam in ſpecie qualitatem) *penetrans, & ſummè activa, omnes corporis actiones, & denique ipſam vitam, evertens*, *ſi Naturæ robur,*

vel

vel quantitate, vel qualitatis ſuæ eminentiâ, *ſubjugare poſſit.* *Materialiter* eſt ſubtiliſſimus, & ad conceptum 🜁reo-🜔inus, fermenteſcens, halitus ſeu vapor, id enim aſtruit *contagium* ejus, quo ab uno corpore in alterum, non tam transfertur, quàm multiplicando propagatur; 🜔ino-🜁ea verò conſiſtentia probabilis fit à collatione omnium ſubſtantiarum, quæ in communi naturæ curſu tum magnæ *activitatis*, tum facilis *fermenteſcentiæ* & multiplabilitatis ſunt, utrumque verò hoc de ſe teſtatur hæc ſubſtantia, tum *motu*, tum *contagioſâ* ſui propagatione.

MEDIATA PROXIMIOR eſt *Cacochymia Scorbutica Bilioſo-ſanguinea*; Talis enim chronicâ ſuâ infeſtatione modo non ſimiles exhibet maculas, de quibus vid. *Schvveizer. Tr. vitul. Aureus*, ubi annotat talibus chronicè obnoxios, Peſtis tempore Anthracibus occupari: & *B. Ettmullerus in Prax. de affectibus Puerper.* ubi fœminas ſcorbuto aliàs inquinatas, Lochiis non ritè ſuccedentibus aut ſuppreſſis, præ reliquis in Febrem purpuram (à noſtra tamen differentem) dilabi obſervat. Sanè in tali materia facilè fomitem contagium præſens reperit, aut bilioſa acredo, quacunque causâ occaſionali febriliter emoto ſanguine, per ſe in volatilem tenuitatem ex aliqua parte reſolvitur, & reliquum ſanguinem reſolvere occipit.

Remotiores cauſas ex rerum naturalium & Non-naturalium cenſu ſollicitè exequi non libet, cum has cum *omnibus febribus communes* habeat, ſuffecerit itaque paucis *eminentiores* tetigiſſe. E *Naturalibus* itaque *temperamentum ſanguineum ad bilioſum declinans, ætas, præcipuè media, corpora aridiuſcula* præ aliis periclitantur. E NON-NATURALIBUS, morbis favet *Aër Auſtrinus, tempeſtas vappida, inconſtans, aër ſtagnans, ocioſus, parum eventilatus, aut paludoſus quoque, vel putridis halitibus cadaverum infeſtus.* Cibi *aromatibus calidis immodicè conditi*, potus *hordeaceus & vinoſus confusè ingeſti*, aut *vinoſus generoſus* tempore aut corpore æſtuante. Motus *nimius* corpus in æſtum diffundens, aut *quies* imprudenter huic ſuperinducta, præceps. *Vigiliæ* multæ & *cogitabundæ, ſomnus*

mnus inordinatus. Ex *animi Pathematis ira* præſertim ſtigmate notari debet, mala ſimilia in diſpoſitis ſocia opera concitare aptiſſima, utpote quæ aliàs etiam *febrem eccriticam* breviſſimæ terminationis, ſanè conſideratu dignam, *Eryſipelas*, in momento inducat. Tum verò *terror & horridulus metus* contagio viam latam pandunt. *Excretiones ſanguinis* vel Naturalis in ſexu fœmineo, vel conſuetudinales in Maſculino, Cacochymicis individuis, *neglectæ*. *Sudoris* immodeſta concitatio, & repentina ſuppreſſio. *Tranſpiratio* inæqualiter ſufflaminata. *Alvinæ feces* diutius retentæ.

SUBJECTUM IMMEDIATUM affectus hujus *maligni* quà talis, agnoſcimus *ſpiritum vitalem* (illo nempe ſenſu, quo D. D. Præſes in Diſſ. ſua de Sanguificatione eundem notavit, & diſertè ſpeciali Diſſertatione deducit Excell. Rivinus) idque propterea, quia primarius hujus morbi effectus, ſunt actionum Principalium turbationes graviſſimæ, vagæ, temporariæ, & hoc ipſo non tam ab organi per quod, quam principii à quo, adminiſtrantur, labefactatione dependentes.

Mediatum verò Subjectum *ſanguinem* cenſemus; Licet enim hic in ipſo quoque morbi initio, per omnem conceptum, Materialiter foveat ſeu ſecum vehat revehatque cauſam morbificam; quo ipſo etiam *Subjectum Cauſæ* aliquibus audit, reverà tamen non illicò ab eadem afficitur, unde vel *virium extremæ defectiones* lipothymiæ, ſeu *vitale* Animæ officium everſum; vel *deliria, vomitus, anxietates*, ſeu *Animalis* & reſpectivè Rationalis functio, concutitur, *pulſu & urinâ* interim ſanis. Imò verô non leve oriri poteſt dubium, an *inteſtina Sanguinis agitatio*, à qua tum *calor* tum *localis motus* augetur, ab illa cauſa morboſa ut *effectiva*, an merè ut *impulſiva*, dependeant, i. e. *annon ipſa Anima potiùs tantò intenſiùs exagitet M. S. ſeu deſtinatò concitet Febrim, eo fine, ut ſibi adverſam ſubſtantiam ſusque deque rapiat, ne fixam & quietam Sedem alicubi figere, & malitiam ſuam in ipſam exſerere poſſit*, donec tandem craſſiùs compacta, aut tantillo ſanguinis affixa, ad egeſtionem & exterminium prorſus habilitata ſit: Sanè *critici* illi impetus & *indicatorii* animæ conatus, tantum huic rei

 au-

autoritatis affundunt, ut ubilibet ferè utantur illis formulis: *Naturam irritari* ad expulſionem; intempeſtivè moliri eandem v. g. in *expulſionibus ſymptomaticis* &c. Tantò probabilius hoc videtur, quod impetus tales *ſtatis* ſemper *diebus* fieri ſoleant, quod vix contingere poſſet, ſi à *ſanguinis corruptione* Periodus hæc deduci deberet, quam diverſa cauſæ morbificæ activitas, diverſam tempore, i. e. alia citiùs alterâ, inducere deberet, unde tam ſtata Periodus ſervari non poſſet; idem de Subjugatione & inverſione *cauſæ morbificæ* videtur, quum hæ activitate & incoërcibilitate diverſæ ſint, unde vix in omnibus eadem *temporis* ratio haberi poſſet. Cum tamen in talibus ultra ſuſpicionem vix ulla firmitas ſperari queat, dubium hoc pro indubio obtrudere nefas arbitramur.

Damnetur itaque *ſanguis* ad *ſecundas* pœnas, quæ ſanè graves ſunt, cum ejecto etiam hoſte ſeu agente cauſa jamjam toto corpore exulante, hæ adhuc durent, i. e. *Febris, excluſis jam & evanidis Petechiis, adhuc tamen tantillum duret.* Cæterum ipſe habitus corporis exterior, *cutis*, á cauſa hac morbifica quoque polluitur, quando *macularum* formâ extruſam recipit: rariùs tamen, niſi magna ejus ſit malignitas, notabilem noxam, v. g. *eroſionem, abſceſſionem, gangrænodem mortificationem*, ab ipſa patitur, ſed per poros tantum ſui, pededentim erumpere ſinit.

Modum agendi tantundem, quantum ipſam veram *Eſſentiam Agentis* ignoramus. Unde licet videamus *horrorem Animæ* ad hujus ſubſtantiæ conſortium, quo tamen *ſpeciali* modo illa afficiatur, turbetur, confundatur, incomprehenſibile eſt. Sicut enim in ☿♎to deleteria illa, cum graviſſimis ſymptomatis, activitas, nequaquam ſufficienter à corroſivitate deducitur, cum 🜅, licet longè magis corroſiva, quàm ſaturata hæc ſubſtantia Vitriolica, ſimiles ferales effectus non edat: Nec ipſa *corroſio*, tanquam ſolutio continuitatis ventriculi, hos effectus, quà talis, edere poſſit, quin ad peculiarem & occultam hujus concreti contrarietatem confugiendum ſit: Ita licet ab effectibus, *colliquativa, fermentativa, putredinoſa, gangrænodes*, appelletur hæc materia, his omnibus tamen quali-

qualitatibus turbas illas, quas à *malignitate* derivamus, ne n-edere exinde certum eſt, quia ut dictum, potiores tunc maximè accidunt, ubi nondum in ſanguinem agit, aut agere denuò, peſſimo indicio, deſinit, in medio fervore, *diebus inſidis, & cum mutatione ſenſibili in pejus.*

Modus verò *reagendi* ille videtur, quod *ſpiritus vitalis* quocunque niſu elidat aut intricet materiam morbificam in M. S. qnam illa activitate ſuâ ſemel in actum deductâ, agitet & inteſtinè fervefaciat, non aliter quàm ſummè mobilis materia v. g. *oleoſa* corpora aliis liquidis interſperſa, eadem in inteſtinum motum, quem *fermentationem* vulgo vocamus, corripiunt. Cùm verò liberiùs agat anima, hoſtili materiâ alicubi irretitâ, hujus ſanè energiæ tribuenda *Critica* ad ſuperficiem corporis eliſio, quâ ex *ſanguine* quoquè ſubſtantiam hanc ſeu cauſam morboſam extrudit. Interim & hic oc-„ currit notabilis illa difficultas, quâ obſcurum redditur, ſi „ motus inteſtinus & depravatio ſeu intenſio hujus in ſangui-„ ne, dependeat & excitatus ſit à cauſa continente morbi, „ quodnam ſit illud medium, quo Spiritus Vitalis cauſam „ hanc ex Maſſa Sanguinea, in quam ille nunc dominatur, i-„ pſa verò parum Juris habet, ejiciat & extrudat. Cum è con-„ tra ſtatim concipi negotium poſſit, ſi ſupponatur animam „ ipſam, pro extruſione & ſubjugatione exitioſæ, non tam „ ſanguini quam ſibi, ſubſtantiæ, ſanguinem tantò magis „ impellere, & hòc modo denique expellere. „

EFFECTUM cauſæ morboſæ quod concernit, eſt hic, ut ſupra inſinuatum, *ſumma Spiritus Vitalis perturbatio & confuſio*, quâ ille modò in energia *Vitali* deficit, unde *Lypothymiæ & Syncope*: Modo in *motus* perficiendi ſancto & ſecreto alioquin, conſtantiſſimo ordine errat, unde *motus convulſivi, Cardialgiæ, Vomitus enormes*; modò impar eſt operi, unde *Laſſitudo* & membrorum quaſi *imbecillitas*: modò denique circa ipſam *Rationem* violatur, quod *anxietates, Deliria, furores*, triſti teſtimonio confirmant.

MEDIUS, niſi mavis *mediatus*, eſt Maſſæ Sanguineæ agitatio & *fervor*, quatenus vel aliquam *colliquefactivam* atte-

nuationem & reſolutionem eidem infert, miſcelam ejus gelatinoſam, mucoſo-oleoſam deſtruendo, tum propriâ ſui, tum inducta, ſalinæ ſeri parti, *acredine* penetranti, & ita *Phyſico* influxu: vel magis *morali*, animam ad extremum hoc remedium, nempe Inſtrumenti ſui, M.S. abuſum, neceſſitando.

Poſtremus verò *cauſæ hujus morbificæ effectus eſt macularum* illarum *punicearum* acies, quas quidem non tam *corruptionem* ab illa emanantem, quàm *ipſam ejus ſubſtantiam*, cum tantillo tamen ſanguinis valde tenuis ſociatam, arbitramur eſſe. Quod ut credamus, *duo* in ſpecie nos perſuadent. *Prius* quod *maculæ* hæ *retrocedentes*, morbum renovent, infallibili propemodum theſeos noſtræ fundamento. *Alterum*, quod hoc præcipuè tempore, ubi excluſæ *maculæ* benè ſucceſſivè diſparent, frequentiùs inficiantur eodem contagio ſani hactenus converſantes, ob exhalans videlicet ſubſtantialiter peſſimum illud virus & in plura corpora confertim & liberè ſe ſe inſinuans.

Symptomatum communium rationem reddere non modò prolixum, ſed omninò de abſoluta neceſſitate in hac Diſſertatione nequaquam eſt, ut cum eadem potius potiora accidant *Febri, ut ſic*, nam *Eſſentialiter inhærentia & propria* adeò, ſub *effectibus* modò recenſuimus.

Paucis itaque *ſumma Capita* ſub quibus ſingula hæc cauſaliter continentur, tangemus. Sunt autem hæc 1. *Sanguinis* intemperies, vitium in motu inteſtino, *æſtus*: 2. Ejusdem motus localis citatior, ſeu *vitium in motu locali*: 3. Commeatus continuus ex arteriis in Venas vitiatus, *ſtaſis* ſeu vitium in Situ: 4. Expiratio & *Diſſlatio Parenchymaticæ* ſubſtantiæ, quæ muſculorum fibroſam texturam interluit.

A *primo* dependent totius *exæſtuatio, Sitis, Oris ſiccitas*: A ſecundo *pulſus frequens, celer, reſpiratio* proportionata brevis & frequens: A *tertio, Oppletiones Capitis, inflammationes meningum*, aut *ventriculi* etiam aliorumque *Inteſtinorum* (quæ eædem in *Ardentibus* etiam ſimplicibus, tum *Pleuritide, Febribus Vulnerariis*, præcipuè quæ *vulneribus Capitis* ſuperveniunt, accidere non rarò ſolent) unde *Dolores Capitis, Phrenitis, Vomi-*

mi-

mitus, Diarrhœæ, Hæmorrhagiæ, Colicæ, Singultus. A *quarto,* ſubſidentia & *emarceſcentia, &c.*

PARS II. PRACTICA.

UT Imperator antequam in hoſtem copias educat, de *vi, ſtatione, motu,* præcipuè verò de *Conſiliis* adverſæ aciei certus eſſe nititur; ita Medicus, antequam in ſubſidium periclitantis Naturæ Medicamentorum turmas Morbis opponat, non modò *ſpeciem* morbi, *magnitudinem, tempus ſeu ætatem, motum,* & hujus *modum,* ſed & *morem* ſollicitè circumſpicit, Auxilia ſua his omnibus ordinatè objicit, ne quicquam præpoſterè, quicquam inutiliter, agatur.

METHODUS MEDENDI deſtinata eſt hiſce Conſultationibus, quæ tùm ex *Generalibus* tum *Specialibus Morbi & Subjecti* cujusque circumſtantiis, tanquam *Indicantibus,* quid agendum, ſeu *Indicationes,* agnoſcit. Cum verò *duplex* ſit morbi conſideratio, vel ut *imminentis* aut modò obrepentis, qui *præſervatoriam* Indicationem format: vel ut jamdum altiùs *innidulati, & in actum deducti,* partes corporis & actiones actu corrumpentis, qui Medelam & *Curationem* urget; Hoc quoque ordine præſentis Affectûs *Indicationes* exequemur, *quid* nempe & *quomodo* agendum: *Media ſpecialia* denique, & quæ ex illorum operatione ſpes affulgeat, ſub calcem offerendo.

SECTIO I.

ART. I.

De Indicationibus Generalibus,

Conſervatoria, Præſervatoria, Curatoriâ Generali, Symptomaticâ.

C*Onſervatoria* quam *Vitalem* appellant Indicatio, *vires* tanquam *rem naturalem,* quantum poſſibile, *conſervare & roborare* jubet; Cum enim actio Medicamentorum vix proficua ſit, niſi aut à *Spiritu Vitali* in actum deducantur, aut ad

mi-

minimum niſu illius ſocio ſubleventur, ad hujus energiam qualemcunque conſervandam ſumma cura dirigenda. In tota profectò Praxi, qui *Vires* negligit, vel perdet ægrum, vel non niſi periclitatum, valdè debilem, diutiſſimè languentem, & in quamcunque aut recidivam aut novam occupationem pronum, ſervabit. Tantò magis, quod in hoc præcipuè morbo, totus impetus in ipſum *Spiritum Vitalem*, tanquam Subjectum, dirigatur, qui, ſi hunc *robuſtum*, aut ſubſidiis ſufficientibus *refectum* offendat, tantò minùs noxæ eidem inferre poterit. Abſolvitur autem hæc Intentio *Corroboratione* primariò, ſecundariò *Rerum Non-naturalium* juſto moderamine, & ſymptomatum defatigantium oppreſſione, de quibus ex inſtituto in ſequentibus.

Præſervatoria Indicatio *Morbificæ cauſæ* vel *contactum* vel *actum*, elidit. Illud in malo *imminente*, hoc in *invadente*. *Prius* optimè perficitur *abſentia*, aut ad minimum rerum *corpori & animo non-naturalium* cauto regimine, & hoc quidem *Phyſicè*; *Medicè* verò *alexipharmacis*: *Poſterius* & his & ſimul *ſudoriferis*, ita quidem, ut illis obtundatur activitas cauſæ, his ipſa edomita ex toto corpore proſcribatur. Ita tum *Petechias*, tum ſimiles *malignas febres*, ipſamque *Peſtem*, medicamento *cordiali alexiterio & Diaphoretico* ſub una eademque formula, *in Primo planè conatu* feliciter debellatas, publicæ privatæque Practicorum ſententiæ comprobant, & quotidiana in Contagioſis experientia hoc confirmat, modò Medicus talia moliturus, *in ipſo initio*, matureque, conſulatur.

Curatoria Generalis partim τὸ *Agendum Generale*, partim *modum agendi Generalem* declarat. *Curationem* ſcilicet, i. e. *Morbi ablationem* peragi debere ſuadet; fit autem hoc vel à *priori*, *Cauſæ* ſublatione, ne ulteriùs nocere queat; vel à *poſteriori*, correctione *effectûs* quem illa edidit: *Prius* vocant *Præſervatoriam Curationem*, tanquam à priori ordientem, ſed non niſi lato ſenſu; & ſanè hæc Curatio in omnibus *Morbis cum Materia*, *ſeu cauſa continente*, occurrit. *Modus* verò *agendi Generalis*, præmittitur *mediis ſpecialibus*, & illorum energiæ viam ſternit, ac abſolvitur hoc loco remediis ita dictis *Uni-*

ver-

verſalibus , quæ licet morbo *directè* nihil emolumenti conferant, *indirectè* tamen id præſtant, quatenus remediis ſeu Indicatis *ſpecialibus* omnia planiora & faciliora tradunt. Sicubi verò hæc eadem plana jam tum deprehendantur, hæc quoque Indicatio per rationem fatiſcet.

SANGVINIS MISSIO itaque tanquam prima ex *univerſalibus* illis præſidiis indicatur à *Plethorico* habitu; cum enim Sanguis vaſis infarctus non modò *agitationem* ſufficientem *inteſtinam* opprimat, ſed & violentis agitantibus *turgefactus* patentiora quævis irruat, unde v.g. ab exhibitis in decurſu morbi *Diaphoreticis, rarefacientibus, expulſivis,* ebulliens, modò pulmones ac *præcordia opplet*, modò membranulas patentiores rumpit, & *hæmorrhagias* intempeſtivas, hinc inde, pro diverſitate Sexûs, concitat: modò *eruptionem macularum* moratur, quatenus vel interiorem Cutis parietem ejusque *porulos comprimit*; vel *nimis ſpiſſus* tenuiorem quoque illam portionem, cum qua Cauſa continens egeri debebat, implicat: vel denique quantitate nimius, motûs inteſtini Circulum ultrà conſuetum tempus diducit, cum nempe *magna Humoris copia, eodem tempore quantò parva, per omnes ſui partes, nequaquam ſubigi poſſit.* Præſertim verò Medicamentis, quæ in hoc & ſimilibus affectibus vel ex ſe, vel ex colliſione cum cauſa morbifica, *turgeſcentiam* inferunt, talis, modeſta tamen, evacuatio, ut dictum optimè ſubvenit, modò ſub ipſum *Primum morbi Principium*, & in ſupra dictam Indicationem, in uſum vocetur.

Primarum viarum Repurgatio, per *ſuperiora* vel *inferiora*, vel *utrumque*, duplex quoque commodum habet. *Sordes* in Inteſtinis collectas, & aſtrictionem alvi (quæ talibus febribus, fidelius agentibus, propemodum comes eſt) infido tempore turbare aptiſſimas, eliminat. Si enim *Cruditates* in Inteſtinis ſtabulentur, alvus autem uno alterove die ab ipſo morbo ſiſtatur, facilè cruda hæc ſubſtantia intus detenta aceſcit, aut in putrilaginem ruit, inteſtinaque alterutro irritat, ut pro illis ejiciendis connitantur, cui ſcopo humores Corporis ſeroſi ſuccurrunt, & facillimè cauſa Morboſa in Humores, ut ſu-

prà dictum jam nunc immerſa, ad has denuò intimiores corporis partes derivatur, nervoſam in ipſis diſſeminatam Subſtantiam, & ipſam membranaceam illis propriam, inficit & corrumpit, unde *ſingultûs ſeu convulſiones Inteſtinæ in Univerſales* proximè tranſituræ, ſubſequuntur, Deinde medicamenta quoque *fixiora* Bezoartica & ſedativa tanto citiùs & certiùs deſtinationem ſui attingunt, ſi è primis viis acidæ viſcidæque ſuperfluitates, quæ remedia hæc invertere aut intervertere potuiſſent, ſubuctæ ſint. Sed & hic *tempus tempeſtivum* quàm maximè expendendum, & ἀνωπτερικῶν exhibitionem ad vires patientis, aliaque permittentia, conferendam eſſe, ſecundùm modô dictas circumſtantias, ſedulò monemus.

Perſpirabilitas verò Cutis, tum & *Motus humorum* ad eandem, ab *Expellentibus internè* impellendus, *externè* mirum quantum adjuvatur tum *fotu* calidorum lectorum in genere, tum in ſpecie *Frictionibus*, vel prorſus *ſenſilibus & rubefactoriis*; cum verò talia in ipſò jamjam decurſu & ſtatu morbi, à Speciali etiam Indicante, exigantur, ad ſequentem articulum eadem reſervamus.

Symptomatum inordinatus impetus, omnes Spiritus Vitalis bonas deſtinationes turbans, *Sedativis* ſopiendus vel generalioribus, vel cuilibet in ſpecie aptioribus.

ARTIC. II.
De Indicationibus Specialibus, Alterativâ, Expulſivâ.

DUo potiſſimum in morbo hoc notabiliora ſuprà inſinuavimus, *Morem & Motum*, quorum prior *Malignitatem*, hic *Efflorefcentiam* cutaneam offerunt.

Malignitatis autem graviſſimæ Indicatio urget oppoſitionem *Bezoardicorum*, idque ex parte *cauſæ*: ex parte *Subjecti, cordialia & Roborantia* quæcunque exploratiora. Si enim non modò *cauſæ* energia ſupplantetur, ſed & *Subjectum* patiens firmetur & veluti obduretur, Actio tota ſi non planè ſuf-

nè ſufflaminetur, multum tamen enervabitur, & hæc Indicatio tanquam Princeps cum omnibus reliquis ſemper junctim attendatur.

Peragenda verò hæc Indicatio cum adjunctione *lenium Diaphoreticorum* ſeu ſanguinem eventilantium, *Alexipharmacis* jungendorum, quæ enervatæ plus minus materiæ morbificæ viam in ſanguinem non modò pandant, ſed & Sanguinem ipſum in alacritatem concitent, ne in *coagula, grumos, viſcedines, acores*, cogi aut converti queat; Ubi ſimul *perſpirabilitas* corporis totius, pro ſubſecuturo motu *Peripherico*, in continuâ bonâ diſpoſitione conſervetur. Interim ad *æſtûs* comitantis *gradum* benè attendendum, qui ſi ipſe *major*, *blanda* tantum ſudorifera ſeligenda ſunt: Si *levior*, paulò quoque penetrantiora tolerantur, utrinque tamen refractâ tantùm doſi ſub initium, exhibenda.

Motum quod concernit, eſt hic vel *generalior, Criticus*: vel *Specialior*, *Exanthematicus*, ſeu ad Peripheriam: Ille *tempus* & opportunitatem agendi, hic *modum*, indicant. Quoad *prius*, expendendum an gravia *ſymptomata*, & præcipuè *virium lapſus & anxietates graviores magnitudinem* morbi; an verò hæc utraque *leviora* ejusdem *remiſſiorem* gradum teſtentur: Ad communia quoque ſymptomata, *æſtum*, præcipuè *fluxiones Symptomaticas* advertendus animus, ne illæ vel *irritent immaturos*, vel prævertant & enervent *maturos criticos* conatus. His omnibus benè examinatis, pro diverſitate imminentis *Criſeos*, diversâ quoque velocitate ab *Alterantibus* ad *expellentia* promovendum, & *ſymptomatum Exacerbationes* tunc obvenientes, ex hâc Prænotione paulò ſecurius ſpectandæ. Quoad *poſterius* autem, *tria* in mentem revocanda, (1.) *Motus* ab interioribus *ad Peripheriam*, (2.) Motus hujus *inſtrumentum*, (3.) ejusdem *terminus*. *Primus* indicat *Lenia Diaphoretica*, & *Expellentia*: *Secundum* indicat legitimam ſui & *quantitatem*, ne impedimenta ſuprà allata inferat, & *qualitatem*, cui *Rarefacientia, Ventilantia, Incidentia* ſuccurrunt, ne hoſtilis materiæ turmæ in tranſmiſſione corruptelam aliquam inferre poſſint. *Tertius*, indi-

cat *Attrahentia*, *Frictiones*, *Veſicatoria*, *Cucurbitulas*, quæ omnia motum humorum ad exteriora juvant & quaſi provocant.

ARTIC. III.
Indicatio Symptomatis urgentis ſpeciatim.

POtiora *Symptomata ſpecialia* ſunt (1.) *Evacuationes Symptomaticæ.* (2.) *Æſtus*, (3.) *Sitis.* (4.) *Dolores* (5.) *Inquietudines*, *Vigiliæ*, *Deliria.* (6.) *Convulſiones.* Vires enim proſtratas & Lipothymias ad malignitatem potius unà referendas cenſemus.

Evacuationes in primô morbi *principio*, niſi *immodicæ* ſint, & cum nimiis conatibus conjunctæ, atque ita utrinque vires periclitentur, modeſtè reprimendæ: Quæ in *Progreſſu aut Statu* contingunt, ne conatus Naturæ *Criticos* laudabiles vel interrumpant vel prorſus aliò avertant, quocunque poſſibili modo opprimendæ: utrinque ad *cauſam* benè attendendo. In initio evenientium cauſa eſt, modò *miasma morboſum oretenus*, vel cum ſaliva l. cum cibo, hauſtum, quod itaque *Spiritus vitalis* ex ipſo atrio extrudere his evacuationibus conatur; modò merus ejusdem ~*us vitalis erroneus motus*, ubi jam tum altiùs inhæret, & illum ipſum oppugnat malum. *Prius* colligimus ex *vomitu vel Diarrhœâ viribus adhuc parum motis* ſuperveniente, *Poſterius* ex Contrario. In *progreſſu* Evacuationes tales modò fiunt à *fœcum* ipſarum juſto diutius ſuppreſſarum corruptione; modò à materiæ morboſæ *retroceſſione*, aut neglectâ intra M. S. ejusdem morâ. *Prius* cognoſcitur, ſi ex ſtatu reliquo nihil mutatum appareat, præcipuè ex benè ſuccedente; item ſi *tormina & Colicæ*, *ſingultus*, non urgeant: *Poſterius* ſi hæc contingant, aut *maculæ* citò evanuerint. *Indicationes* pro *cauſarum* harum duplici differentiâ ſunt vel principaliter *ſtatoriæ*, cum ſecundariâ intentione ad *malignitatem*, in utrinque prioribus: vel *primariò Alexipharmacæ*, in utrinque poſterioribus.

2. 3. *Æſtus nimius* & Comes unà *Sitis*, *refrigerantibus & aci-*

& *acidulis* temperantur. Si verò cum *multo æſtu* nulla cohæreat *ſitis*, malo omine, illius tamen juſtæ provocatio, potu ſpontaneo occupanda. *Æſtus* præcipuè contra indicat *Sudoriferis* & *Alexipharmacis nimis calefacientibus*, &, ut vocant, *fumoſis*, ſanguinemque, rapidè motum nimis *turgefacientibus*.

4. 5. *Dolores*, *Inquietudines*, & ipſa *Deliria*, optimè diſtinguenda, an *à Cauſâ Phyſicâ* perveniant, an à *morali*. Si illud, partim ut in *prioribus* cauſa erit *æſtus*, & ſanguinis *ſtaſes*; partim, ut in *Poſteriori*, tum hæc, tum *malignitas* ipſa. Utrinque ſublata *Cauſa* aut temperatâ, hæc quoq; remittent. Omnia hæc à *morali* causâ, *Impatientiâ*, *timore mortis* oborta, vix felicem eſſe ſinunt medicum, niſi timor mortis Patienti ſimul Superſtitioſum obſequium injunxerit.

6. *Convulſiones* autem in principio, *malignitatis* fœtus ſunt, præcipuè in non aſſvetis; in progreſſu partim hujus, partim verò, ut in malâ declinatione Naturæ, *Spiritûs vitalis* ultima audentis. In priori partim ad *cauſam*, *Alexipharmacis* reſpiciendum, partim ad *Subjecta*, *Sedativis*, *demulcentibus*, *antiſpasmodicis* temperatis.

SECT. II. ARTIC. I.

Remedia ſeu Indicata Sigillatim proponens,

I. Generaliora.

PRæſervantia quæ *cauſæ contactum* præoccupant, præter *abſentiam localem*, ſunt *ſuffumigia* 🜁rea, præſertim *acida*, *aërem* infectum corrigentia, it. compoſiti ex ſimilibus pulveres *venales*, quorum illi qui *Pauperioribus* deſtinantur, meliores ſunt iſtis, quos pro *ditioribus* ordinant.

Quæ *actum* ipſum ſuffocant ſunt *Bezoardica* tum *acidula volatilia*, ut *Miſtura ſimplex*, tum quæ optimâ intentione cum alexipharmacis balſamicis ſimul conjunguntur, ut *theriaca cum* +*to exhibita*, quæ præcipue valet, ubi *vomitus* primi generis enituntur. In præſervando autem & plurimis curandi ſcopis, Polychreſta eſt TR. Bezoard. Exc.mi D.D. Wedelii,

delii, amœnit. M. M. p.328. propoſita. In *frigidioribus* quoq; *Cervinorum aut viperinorum*, v.g. ♁ *C.C. viperar.* pro circumſtantiis adjungi poſſunt *myrrhatis*, *Camphoratis*.

Externa erunt tum *noduli* ✠*tis bezoardicis* imbuti, tum *Præſervativum illud Univerſale Dobrzenski*, videlicet Salivæ halitibus fortè inficiendæ, ubi propè verſamur ægros, rejectio.

In *Vitali* verò, *Cordialia*, *acetoſa* præcipuè, ut *caro citri*, *vinum Medicè ſumtum*, *Rubi Idæi*, *Berberum præparata*, locum habent: Tum *amuleta Gemmea*, moralem ad minimum uſum ſubinde præſtitura.

Univerſaliora ſeu *generaliora* Indicata, V. S.; *Laxatio aut Vomitus*, *vel utraq;*, in tempore, & in Subjectis congruis, quo nominatim *medio* peragantur, parum refert, modò poſteriora hæc *modeſtè* operentur, & actu ipſorum peracto, leni *Diapnoico* affluxus humorum ad interiora, reprimatur.

ARTIC. II.

Indicata ſpecialiora Malignitatis, Exanthematum.

BEzoartica optimè ſeliguntur pro *febris* majori vel minori *intenſione* conjunctâ, quæ ſi æſtuet, aut ante *æſtum* vel *ſitim* ſenſibilem, ſub initium cum proſtratione virium ſiccitas oris & labiorum oriatur, ACIDULA *Diapnoicis* juncta uſum habent; Sunt è *vegetabilibus Pulpa citri*, *Rubi idæi fructus*, & *Aceta Bezoartica*, tum & præparata illorum officinalia, modo *Sacchari* moles nihil turbarum concitet. Ex chymicis ♁ ⊕*li* aut ab Illuſtri PracticoB. Michaëlis, ubique ferè prælatus, ⊕*li philoſophicus*, cum *alexipharmicis*, *Balſamicis* junctim, unde *Mixtura Simplex*.

Si verò *remiſſior* ſit æſtus, locum habent radices *angelicæ*, *Carlinæ*, *Contrayervæ*, *Scorzoneræ*, *Zedoariæ*. *Herbæ C. B. Scordii Scabioſæ*; *Ulmariæ*, *Calendulæ*, *flores*: *Myrrha*, *Camphora*. Et paratæ ex his *eſſentiæ*, *Antidoti*, ut *Theriac. El. Diaſcord. Frac.* &c. unà Diaphoreticum ſcopum executuræ; tum verò *Cordialibus* vel ſimplicibus vel compoſitis, v.g. *Per-*

lis

lis præparatis, ▽ *Cinamom. borraginat. Syr. de Canell.* ▽ *cord. H. S. Conſ. de Hyacintho &c. &c.* interpoſitis.

In *Expellentibus*, conſiderato prius *tempore* agendi, quod in *magno morbo* 4. vel 5. dies, expulſionis ad minimum initiis deſtinatus, determinare ſolet, præter *Signa coctionis*, ex *Urina* ſperanda, ſcopo *expulſorio* directè inſerviunt omnia *Diaphoretica*; Hæc quidem in ſtatu morbi, ide ſt, ab initio usq; ad expulſionem nequaquam negligenda, *leniora* tamen ſunto, è quibus optima, *fixa terrea, C. C. c. vel ſ.* △, *unicornu* tum *marinum* tum *foſſile*, ▽ *lemnia*, *Bezoar*, ♁ *Diaph.* & *Bezoard. Miner. benè præparata, oculi* 69, *Corallia &c.* Tempore verò expulſionis non nihil *acriora*, *ſcabioſa*, *Scordium*, præſertim *Semina C. B. citri*, *Rutæ*, *aquileg.* in Emulſiones cum ▽ *cordialibus & Syrup. Bezoardicis* redacta.. Ex *chymicis* ♎ *C. C. eſſentiſic. Liquor C. C. ſuccin.* ♁ *diaphor. & Bezoard. minerale, majori doſi* data. *Indirectè*, & ſangvinem diſponendo, concurrunt eadem modo dicta *Volatilia* ▣ *oſa*, *coagulationem & Viſciditatem ac fermentatoriam* ejus *aceſcentiam* præcaventia & corrigentia.

Externa attrahentia partim *Veſicatoria* partim *Cucurbitulæ*, partim *Frictiones* eſſe poſſunt, pro *virium* robore, & eruptionis *ſpontaneæ* majori vel minori *pertinaciâ*; Memorabilis eſt Indorum quorundam à *Tavernierio* deſcripta hâc in re adminiſtratio. Erumpentibus maculis, ægrum, in lectum velamentis undiq; obſeptum, quaſi incarcerant, & ſingulas maculas bacillo aromatico ignito attingunt & adurunt, quo tum *fluxus* major ad cutim, tum materiæ expulſæ aliqua *immutatio*, in ſpecie *retroceſſionis* metus, ſimul procurantur & caventur.

Frigus externum, & potus frigidi internè, antè omnia tum ſub eruptione, tum poſt eandem ſollicitè caveantur. *Inunctiones* verò, aut *Frictiones* cum *unguinoſis* minus ſecuras eſſe arbitramur.

ARTIC. III.
Symptomata Urgentia.

INter *Symptomata* graviora, *Vomitus* ob *cauſam* in primas vias

vias initio admiſſam, +toſis *Bezoarticis*, cum *anodynis* per-miſtis: *Diarrhœæ* tum his, tum ſimul *Bezoarticis adſtringentibus*, *Tormentillæ*, *Pimpinellæ*, *Biſtortæ radicibus*, leniantur. In progreſſu, *Diaphoreticis Bezoardicis*, cum *Maſtichinis* & *N. M.*, ad eroſiones Inteſtinorum, junctis, *anodynoq;* accedente corrigantur. Optima quoque huic ſcopo ſunt *Diaphor. fixa* 🜃*rea abſorbentia*, 🜃*ſigill.* & *Lemnia*, *Corallia*, ♁ *diaphor.* probè edulcoratum. Præcipuè *Externè fotibus calidis* ventriculi, *Cruſtâ panis*, *N. M. perfrictâ*. *Empl. de Cruſtâ panis cum linteis aut pulvinari calidis*, deſuper applicitis: *Lapis Serpentinus*, aut *tegulæ ollarum*, calefactæ, abdomini impoſita, *oleum N. M.* Scrobiculo cordis & umbilico inunctum. *Hæmorrhagiæ*, *Criticæ*, ex nimiâ ſanguinis, in corpore floridiori aliàs, agitatione, & *Symptomaticæ* ex eadem causâ, & *neglectâ unà in principio V. S.* oboriri ſolitæ, aliquando urgent. In *priori*, non niſi *nimietas* reprimenda; in *poſteriori* ad *tempus Criſeos* partim, partim *expulſionis* reſpiciendum. Si *Plethorâ* præſenre, neglecta ſit V. S. & ſubſequatur *Hæmorrhagia*, minus eſt periculi, & communiter bono conatu naturæ concitatur; ſecus ſi contrà. Si ex quâcunque harum circumſtantiarum, colligatur quod ſiſti debeat fluxus, in *priori* caſu potiſſimum, ſi fieri poſſit, *externis* agatur *adſtringentibus*, aut *Sanguinis exſtillantis emiſſione ſuper lapides calidos*: *Hæmatitidis* applicatione, *Smaragdi* appenſione; In *Poſteriori* tum his, tum *Opiatorum cum Bezoardicis* conjunctione, quibus nimia Sanguinis *turgeſcentia* aliquantiſper componatur.

Æſtus & *Sitis*, tum *acidulis mineralibus* ♎*bus*, præſertim *Clyſſ.* ♁ 🜍*ato*, ♎ 🜔*is vel* 🜕 *dulcibus*; tum ſub *tempus eruptionis*, *emulſivis actu frigidulis*: utrinque, *conditis* v. g. *Rubi Idæi*, *Berberum*, parcius *Ceraſorum fructibus*, *aciditate citri*, atteruntur.

Dolores autem *vigiliæ* & *Inquietudines*, partim *æſtui* ceſſanti, pàrtim verò *Anodynis Opiatis*, refractâ doſi permixtis, manus dabunt.

Capi-

Capitis autem graves dolores & *Convulſionum metus* optimè mitigantur *Cinnabarinis*, *unicornui vero*, *Cancri oculis*, *Cran. hum. præparato*, ſociatis. Sin autem vel à *retrocedentibus maculis*, vel à pertinaciſſima morbi eminentiâ, ſuccumbenti naturæ ſuperveniant, *expulſio* repetita tum internis, tum *externis præprimis*, & tum quidem quàm maximè *Veſicatoriis*, tentanda, *cordialibusque*, quæcunq; ſelectiſſima creduntur, ſuccurrendum eſt, licet plerumque meliori conatu quam effectu id fiat.

DIÆTA qualis ordinariè in *Exanthematicis*, eadem hîc quoque locum habet, illud animadvertendo, ut ſollicitè ſingulis inhæreat æger, tantò magis quanto hæc febris reliquis *atrocior* eſt. Hoc videlicet eodem nomine *PROGNOSIN* quoque, utpote quæ præter *attentionem ſingularem*, à reliquis *malignis* nihil diverſum involvit, ſpeciatim huc adducere, brevitati, ſufficienti tamen, intenti, ſuperſedimus, ex notitiâ *Febrium malignarum* & *Exanthematicarum* eandem ſupponentes petendam.

Summariter in hunc ordinem redigi poſſunt potiora *Diætetica* pro hoc morbo præcepta. (1.) *Cibos* tenues, juſcula, aſſumat; in *ſtatu* verò & ſub *eruptionis* tempus, neque faſtidioſos neque faſtiditos cibos cogatur recipere, ne *Vomitus* superveniat. *Potum* ſufficienti quantitate nemo neget, ad 5. usque libras Nyċthimeri ſpatio; Summo tamen ſtudio à *frigido* prohibeatur. Ita *Aër* etiam temperatus eſto, non *frigidus*, nec tamen nimis *æſtuans*, ne *anxietates* incurrat: *Liber* non adſpiret. *Somnus* procuretur *Epithematis* frigidiuſculis, præter *interna*; *Nimius*, vel ſuperveniens his, vel Spontaneus maturè à Medico tractetur. *Quies* quantum poſſibile ſervetur, ne jectigationes nimiæ atterant vires, eventilent & refrigerent corpus. *Animi pathemata triſtia* & *ſollicita* evitentur, quamvis mala conſvetudo in re præſenti vix corrigatur. *Excenienda* ordinariâ facilitate ſuccedentia, non negligenter tractentur, ne ex neglectâ depoſitione, præter morbi vim adſtringatur alvus, & intempeſtivè irritent naturæ impetum majorem retentæ fæces: *Ad-*

ſtricta Clyſteribus, ſed blandis, & leviter humectantibus, juvetur, nequaquam verò irritetur. *Sudor* nimius in incremento morbi vitetur, *Mador* tamen corporis, quantum poteſt, ſervetur; Si, etiam aſſuetis aliàs, ab exhibitis *ſudoriferis*, tempore *Expulſionis*, nullus profluant *Frictiones* minimè negligantur.

Pro *Prognoſi* principaliora ita complecti poſſumus. *Pulſus* quantumcunque *fortis & conſtans*, bonus; *Debilis & conſtans* citra alia gravia Symptomata, in medio poſitus; *cum his*, malus. *Lipothymiæ frequentes* præſertim ab ipſo principio, malæ. *Reſpiratio* difficilis, citrà plethoram, mala. *Appetitus* in faſtidium verum, cum nauſeâ, verſus, malum. *Sitis* in æſtu magno nulla, malum. *Vomitus & Diarrhæa*, *Hæmorrhagiave* in principio morbi, *niſi nimia*, mediocria: Si *nimia*, aut in *ſtatu*, & tempore ad *Eccriſin* properante, mala. *Vires* nimium dejectæ, & quicquid illas ulterius atterit, malum. In morbo & Symptomatis gravibus, *pauca* Exanthemata, malum. Exanthemata citò *diſparentia*, malum: Si his *alvi fluxus, Colicæ, Singultus*, ſupervenerint, peſſimum, &, ſi tetri coloris ejiciantur ſordes, ferè ſemper lethale. *Convulſiones & Deliria in principio* morbi, periculoſum; in *ſtatu* peſſimum; à *retroceſſione*, Mors. *Urina* ſemper aliquantum *cocta*, citam Eccriſin; Din *cruda*, cum energiâ morbi, ſeram: Diu *Sana*, ſummum periculum ſignat. *Bonus animus*, bonum medicamentum; Jacens, Calamitatem juvat. Poſt medicamenta *alteratio* ſenſilis, bonum, nulla malum.

Defungimur itaque Labore noſtro, DEO omnipotenti, ut ſub introitum, ita ſub exitum, gratias, vota, gloriam, nuncupantes, concinentes.

Ex

Ex Autoribus Practicis hanc in rem legi poſſunt ſequentes.

Hieronym. Fracaſtorius de morb. Contag. l. 2. c. 6.

Petrus Foreſtus Obſ. Med. l. 6. Obſ. 35. & ſeqq.

Joh. Lang. Epiſt. l. 2. epiſt. 15.

Joh. Thom. Minadous de hum. Corp. turpitud. & l. 1. de Febr. mall.

Hor. Augenius Epiſt. & Conſult. l. 2. Ep. 1.

Balth. Brunnerus Conſil. 42.

Philipp. Hœchſtetterus Decad. 1. Caſu 4. 5.

Guilelm. Ballonius Conſil. Med. t. 1. Conſ. 37.

Zacut. Luſit. Prax. Adm. obſ. 13.

Ludovic. Keplerus de Febb. Epidem. Regiomontanis 1649. p. 19. 21. 30. 31. 35. 36.

Phil. Salmuthus obſ. Med. C. 2. n. 65.

Joh. Daniel Horſtius Decad. 1. Ep. 10.

Joh. Rhodius Obſ. Medicin. C. 1. Obſ. 19.

Timæus à Guldenklee, l. 8. c. 5. & 24.

Riverius l. 17. c. 1.

Senn. Inſtit. l. 1. Sect. 1. c. 17. an in eruptione Exanthematum conferat. V. S. & For. l. 6. obſ. 29. Amatus C. 2. Cur. 16.

Rolfinc. O. & M. Comm. l. 4. Conſ. 12.

Veſicantium in Exanthematis malignis uſus, Val. Martini Enchir. de Febb. p. 168.

Sim. Paul. Digreſſ. de Febb. p. 18. 64.

Quid de Sanguine, in febribus continuis paſſim graſſantibus, emittendo ſit ſtatuendum? Thonerus l. 1. Obſ. 23.

De febre continuâ cum puncticulis & maculis Ballon. Epidem. p. 232.

De Febre maligna purpuratâ Epidemica, cum convulſione, tremore aliisq; pravis Symptomatibus, curata. Borell. C. 1. obſ. 55.

De Febre purpuratâ River. C. 1. obſ. 21.

De Febre purpuratâ intus repercuſſâ, (ex inconſideratâ aëris nudi admiſſione) Foreſt. l. 6. obſ. 59.

De

De Vini uſu in Exanthematis Foreſt. l. 6. obſ. 47. in Schol. Augen. t. 2. Epiſt. 8.
Vinum in Petechiali febre ſalutare Barthol. C. 6. hiſt. 7.

AUgentur pœnæ, mundoque ignota priori,
 Vel nova, vel graviùs, ſupplicia æther agit.
Nec malè, cum ſemper capitalia crimina creſcant,
 Et poſcant iram, fataque dura, DEUM.
Hæc inter PESTIS meritò numeratur, in orbem
 Tam vario ac alio miſſa ſubinde modo.
Cum tamen illa manus quæ vulnerat, Omnipotentis,
 Ut patria eſt! Vulnus ſæpè levare ſinat:
Poſt votum, Medici non eſt temerarius auſus
 Si vocet ad Vulnus * NUMINIS ille MANUM
Hoc quoq; agis, MACULAS, quæ peſtis morib9 angũt,
 SCHUKI, deſcriptas, arte levare docens.
Perge quid in Morbo ſolamen conferat omni
 Quærere, ſic Patriæ gratus, amatus, eris.

* Θεῶν χεῖρες olim dicta medicamenta

Præſtantiſſ. Domino Reſpondenti, de ſpecimine Eruditionis publico gratulatur

PRÆSES.